

India.Masivul Everest.

Triumful preciziei

La inceputul secolului al XIX-lea multi geografi inca vedeau Himalaya un mister, iar cei mai inalti munti din lume erau considerati Anzii. Apoi a ajuns in sudul Indiei o expeditie cu scopul de a cartografia in intregime teritoriul colonial britanic si a descoperit, aproape intamplator, masivul Everest.

Sonakhoda, nordul Indiei, noiembrie 1847:

Un om ar fi putut sa-si publice ipoteza imediat si ar fi devenit celebru in toata lumea peste noapte. Dar colonelul Andrew Waugh ezita, pentru ca el era geodez rezonabil, seful autoritatii coloniale cartografice "Survey of India", si cercetarea inaccesibililor munti ai Nepalului nu se situa in sfera competentelor sale specifice.

Mai curand din intamplare, colonelul britanic a indreptat teodolitele, in timpul lucrarilor de cartare din provincia indo-britanica Darjeeling, spre crestele inzapezite ale masivului Kanchenjunga, aflat la 64 km distanta, observand departe, pe orizont un munte neobisnuit de inalt, pe care l-a numit "Gamma".

Acolo, sus, putea fi al treilea pol al lumii, pe care geografii britanici il cautau deja in Himalaya. "Gamma" era prea indepartat pentru a fi masurat cu precizie si de aceea Waugh, impreuna cu asistentii sai, a verificat valorile obtinute odata si inca odata timp de mai mult de opt ani.

A trimis repetate expeditii cat mai aproape de granita cu regatul Nepal care era inchis strainilor, peste campia Terai, o regiune mlastinoasa si tot timpul umeda din pricina ploilor musonice, temuta de oamenii sai din cauza malariei. Inginerii trebuiau sa furnizeze date mai exacte, perspective on, unghiuri mai bune; Waugh a pus sa se studieze indicele de refractie prin stratul dens de aer si a studiat inca odata rezultatele cercetarilor expeditiilor anterioare ce se aventurasera in lumea plina de secrete a Himalayei.

Abia in martie 1856 geodezul a afirmat mandru, intr-o scrisoare adresata Societatii Asiatice din Calcuta, ca "Peak XV", cum denumise Waugh intre timp muntele "Gamma", ar fi, cu exact 8840 de metri atitudine de la nivelul marii, "mai inalt decat orice alt munte al Indiei si, probabil cel mai inalt din lume".

Si pentru ca nu aflase de existenta vreunui nume original pentru "Peak XV", pe care, chiar daca ar fi existat, "il vom putea sti cu siguranta doar cand vom avea permisiunea sa intram in Nepal", colonelul a propus ca pana atunci muntele sa poarte numele lui George Everest, predecesorul sau la "Survey of India".

Everest a condus vreme de 20 de ani un experiment cartografic fara de care Waugh nu ar fi putut niciodata sa descopere si sa calculeze, si mai ales cu o precizie de metri, inaltimea celui mai

inalt punct din lume: “Great Arc Expedition” (expeditia marelui arc), un proiect gigantic si de durata, care avea drept scop cartografierea exacta a subcontinentului indian.

Inainte ca Waugh, urmasul lui Everest la conducerea acestui proiect, sa ajunga cu explorarile sale la poalele Muntilor Himalaya, geodezii britanici care au avut sarcina sa identifice, inca de la inceputul secolului al XIX-lea, punctul cel mai inalt al Pamantului, se luptau cu serioase incertitudini. Pentru ca nu numai Nepalul, ci si Bhutanul si Sikkimul refuzau sa le permita “necredinciosilor europeni” accesul pe teritoriile lor, incat geodezii erau nevoiti sa-si indrepte instrumentele asupra lantului de inaltimi inzapezite din nord doar de pe teritoriul indiei. Din aceasta cauza erau siliti sa foloseasca unghiuri de doar $1-3^\circ$ deasupra horizontalei, la care o deviere de o singura secunda, deci o deviere de a 360-a parte dintr-un grad unghiular, faceau ca inaltimea sa varieze cu 15 metri. In plus, au avut adesea probleme cu stabilirea propriei atitudini cu ajutorul barometrelor si al masuratorilor zenitale.

Avand in vedere aceste probleme, multi experti europeni de la inceputul secolului al XIX-lea considerau ca determinarea celui mai inalt punct al lumii in Himalaya tine de bazmele din tara farachirilor si a imblanzitorilor de serpi. Din evaluarile lor, cea mai puternica formatiune muntoasa a lumii erau Anzii, incoronati de Chimborazo, in Ecuador, estimat relativ exact la o inaltime de 6310 metri deasupra nivelului marii.

Abia odata cu expeditia “Great Arc” a fost posibil sa fie luate vize exacte in Himalaya de la distante mari. Ca prima baza de calcul a fost luat un lant de otel lung de exact 100 de picioare(30,5m). Acesta a fost intins de catre William Lambton, fondatorul proiectului, in aprilie 1802, in portul indian Madras, din sud, de exact 400 de ori.

In punctele terminale ale liniei determinate in acest mod (si care cu ajutorul unor stativ stative starea perfect orizontala), s-a stabilit ca se afla exact la 15753 picioare(4801,5 m) deasupra nivelului marii. Lambton, impreuna cu colegii sai, puteau identifica precis unghiul format intre linia de baza si un al treilea punct vizat. Pe baza acestor unghiuri ei au calculat si celelalte doua laturi ale triunghiului format, care la randul lor au putut fi folosite pentru stabilirea unor linii de baza pentru masuratorile urmatoare. Aceasta metoda numita “triunghiulatie”, i-a condus pe cei ce efectuau masuratorile din Madras din ce in ce mai mult spre nord, prin mlastini, jungle si stepe. Necontenit faceau on controale cu lanturi si stabileau noi linii de baza. Daca le lipsea o tinta precisa, reperabila, puteau sa se ridice turnuri sau constructii din bambus.

Calculule geodezilor, care tineau seama si de curbura Pamantului ca si de alti factori, au condus la folosirea unor ecuatii matematice foarte complicate.

Companiile Indilor Orientale a sprijinit cu toate fortile acest proiect, gratie caruia Imperiul Britanic a beneficiat in sfarsit de date exacte, in vederea proiectarii soselelor, a cailor ferate si a conductelor de alimentare cu apa, dar si a hartilor necesare stabilirii impozitului colonial agricol. Si pe langa toate acestea, expeditia “Great Arc”, condusa de George Everest intre anii 1823-1843, a furnizat si datele necesare rezolvarii uneia dintre ultimele mari intrebari geografice: si anume, intrebarea referitoare la al treilea pol al lumii, Muntele Everest.

De ce anume s-a oprit Waugh in scrisoarea sa din 1856 la acest nume nu este clar nici pana astazi. George Everest, un om dintr-o bucata, neobisnuit de ambitios, era un nume controversat in

domeniul sau. De altfel, Everest însuși, în timp ce conducea "Survey of India", se pronunțase mereu pentru un nume local.

Câteva nume locale au fost luate în considerare pentru a înlocui "Peak XV": spre exemplu "Chomolungma", care într-o traducere aproximativă ar însemna "Zeita-mama a Pământului", cum numesc astăzi serpasii cel mai înalt munte al lumii. Sau "Lhochamalung", adică "Ținutul în care se opresc pasările", după cum se numeste muntele în Tibet. În cele din urmă, însă, numele propus de Waugh s-a impus și instituției ce atribuie denumirile geografice pe plan mondial, Royal Geographical Society de la Londra.

Chiar și înălțimile Muntelui Everest avansate de el au rămas multă vreme în statistici. Abia în 1854 o expediție trigonometrică a corectat valoarea avansată de el, afirmând că Everestul are cu opt metri mai mult, adică o înălțime de 8848 de metri.

De curând s-a discutat din nou despre înălțimea exactă a lui "Peak XV", o echipă de cercetători italieni avansând în 1988 valoarea de 8872 de metri. O altă expediție a ajuns în 1992 la valoarea de 8846 de metri, iar o a treia măsurătoare efectuată în 1999 cu ajutorul tehnologiei GPS și al radarelor, care pot sesiza stancile de sub stratul de zăpadă, a avut ca rezultat o înălțime de 8850 metri și o dată cu această certitudine a faptului că geodezul perfecționist George Everest a avut dreptate: determinarea celui mai înalt punct al lumii a rezultat strict din calcule trigonometrice.

În fiecare an, însă ca rezultat al derivei continentelor, muntele se deplasează cu aproximativ șase centimetri înspre și spre nord-est, în fiecare an.

Poporul calauzelor

În istoria Everestului, serpasii au dus povara cea mai grea, au contribuit decisiv la descoperirea majorității traseelor, dar nu au avut deloc parte de faima meritată.

“De ce niciunul dintre britanici, nu a împărtășit aceeași soartă?”, se întreba Howard Sommervell, participant la expediția din 1922, după ce șapte serpasii au fost ucisi de o avalanșă. Însă majoritatea celor veniți din Occident au văzut serpasii doar ca pe niște oameni daruiți cu o extraordinară capacitate de a căra tot felul de poveri pe munte.

Ca toate popoarele înalțimilor, serpasii, originali din estul Tibetului și stabiliți în secolul al XV-lea în regiunea Muntelui Everest, suferă de rău de înălțime mult mai rar și mai puțin decât popoarele de ses. Capacitatea lor pulmonară este mai mare, astfel încât pot inhala într-un minut mai mult aer, sângele fiind astfel mai bogat în hemoglobină, care duce oxigenul în țesuturi și în creier. Astfel, ei pot purta până la 60 kg, chiar și la înalțimi mari.

Navala occidentalilor spre varf le-a schimbat viața. Fundația Himalaya, întemeiată de Edmund Hillary. În 1962 a construit 27 de școli, 2 clinici și 27 de spitale sătești. Turismul din ce în ce mai dezvoltat i-a ajutat mult pe serpasii foarte săraci odinioară și le-a dat posibilitatea copiilor acestora să studieze adesea peste hotare.

Întodeauna alpinistii au avut parte de faima, de la această regulă nefăcând excepție nici echipa care, în 1978, a urcat Everestul fără tuburi de oxigen. În această expediție serpasii au cărat echipamentul la peste 8000 metri altitudine. Numele lor au rămas însă necunoscute, în vreme ce acelea ale lui Messner și Habeler au devenit legendă.

Pe creste înguste

Trei exemple marcante arată la ce eforturi trebuie să facă fața alpinistii

Tortura obișnuită

Traseul deschis în 1952 în partea de sud a Everestului de către Hillary și Tenzing este cea mai circulată, și din punct de vedere tehnic este cea mai simplă variantă de ascensiune pe varf.

Dificilă și periculoasă este însă ascensiunea peste cascada de gheață a ghetarului Khumbu, ale cărui crevase adânci se pot schimba de la o zi la alta, ca și ultima etapă, pe cornisele Creștei de sud-est, unde se dezlănțuie rafale de uragan ce fac din fiecare pas o aventură la limită; înaintea telului final, mai este de trecut o stancă înaltă de mai mulți metri, așa-numită “Treapta a lui Hillary”.

Avalanse, furtuni, praguri de stanci

Multa vreme, drumul pe partea tibetana, nord-estica a Everestului, a fost considerata singura posibilitate de a atinge cel mai inalt varf al lumii. Si aceasta varianta de ascensiune este, din punct de vedere tehnic, mai putin dificila decat anumite rute din Alpi. Dar avalansele, furtunile si trei praguri de stanci intalnite in drum spre varf implica multe riscuri. Probabil ca aici, pe a doua treapta, un perete calcaros inalt de 30 metri, aflat la 8600 , a esuat George Mallory in 1924. Chinezul Chu Yin Hua, care a depasit primul acest prag primejdios in 1960, a trebuit sa-si scoata manusile, cizmele si sosetele pentru a putea continua, si a platit aceasta cu grave degeraturi ale mainilor si ale degetelor de la picioare. In 1975 a fost instalata o scara pentru a usura trecerea celei mai dificile portiuni.

Batalia pentru echipament pe versantul de est

Cel putin pana in prezent, este traseul cel mai abrupt spre varf. El urca, de pe ghetarul Kangshung, din flancul estic, pe un pnten de gheata si de stanca friabila, desfasurat in cascade pe o inaltime de peste 1200 metri. Americanii Lou Reichart, Kim Momb si Carlos Buhler au fost cei care au urcat pentru prima data pe acest traseu in 1983. Exista obstacole si pe aceasta varianta: trebuie invinse mai multe surplombe, iar deasupra pilierului urmeaza un camp de zapada, care nu ofera nici o protectie impotriva avalanselor. Alpinisti americani au depasit aceste obstacole cu instrumente adecvate; astfel, au folosit scarite de urcare, un scripete cu motor pentru a-si putea transporta materialele din tabara in tabara, iar corzile si le-au fixat in stanca cu ajutorul unui pistol de rachete.

Nici un alt punct al Pamantului nu a atras atat de puternic oamenii cum a facut-o cel mai inalt dintre toate. In aceasta lume sublima, zeci de temereri se aventureaza an de an pana la limita posibilitatilor lor, in ciuda tuturor regulilor prevederii si ale moralei.

Nu exista nici o fotografie a lui Edmund Hillary pe varful Everest. Nu i-a trecut nici o clipa prin minte sa se lase fotografiat de Tenzing Norgay, scrie in amintirile sale neozelandezul despre prima ascensiune a celui mai inalt varf al lumii. "Nu facuse niciodata fotografii si varful Everest putea fi cu greu considerat locul cel mai potrivit pe care sa inceapa sa ia lectii".

Pentru observator nu are nici o importanta cine anume si-a infipt pioletul cu stegulete fluturande si cine a pus energic piciorul in zapada, exact asa cum vanatorii de animale mari se fotografiau odinioara spre amintire, cu un picior asezat pe trofeul rapus. Toate semnele individuale se pierd in spatele hainelor groase si al mastii de oxigen. Putea fi oricare dintre ei si ar fi putut sa se gandeasca la orice, pentru ca nimic nu s-ar fi putut vedea in ochii ascunsi de lentilele negre ale ochelarilor de soare.

Aceasta fotografie ar fi raspuns doar unor scopuri ce tin de ratiuni documentare; ea ar fi fost un simbol al luptei castigate impotriva naturii, impotriva lor insisi, impotriva tuturor fortelor dintre cer si Pamant. De aceea, nu trebuie sa ne miram ca lumea i-a simtit lipsa: un munte, o echipa, o fotografie. "L-am rapus pe nemernic" ar fi trebuit sa exclame Hillary cand el si Tenzing Norgay, in dupa-amiaza zilei de 29 mai 1953, s-au intors extenuati in tabara. Iar John Hunt, seful expeditiei,

nota in jurnalul sau:”Asa s-a sfarsit epopeea Everestului”. Cucerirea inutilului parea sa fi luat sfarsit.

Cu toate acestea, Hunt a intuit ca cei doi, prin triumful lor, au trasat mai degraba o linie de start decat una de sosire, “Muntele Everest- lupta si victorie”, cartea sa din 1954, se incheia cu prorocirea ca acest munte va fi urcat si de altii, in masura in care este posibil chiar fara tuburi de oxigen; prevedea, de asemenea, intr-o conjunctura politica diferita, ca se va putea urca pe varf si pe versantul nordic. “Sunt si alte posibilitati”, scrie el intr-o maniera cu totul britanica, “acest mic punct al globului lasa aventurii suficient loc de joaca”.

Putem banui ce fel de film avea de gand sa faca americanul David Breashears, cand, la 43 de ani de la prima ascensiune, urca Muntele Everest insotit de o mica echipa de alpinisti si carand o multime de camere de luat vederi si alte materiale necesare filmarilor. Jamling Tenzing Norgay, fiul lui Tenzing Norgay, trebuia sa se urce pe varf si de acolo sa fie imaginea tatalui sau. Parti ale scenariului initial au fost pastrate, spre exemplu aceea, cand serpasul, copil fiind, visa la experienta traita de tatal sau si, devenind adult, reflecta asupra ei si totodata, asupra a ceea ce muntele si ascensiunea muntelui reprezinta pentru el si poporul sau. In persoana lui Jamling Tenzing Norgay, Breashears gasit un minunat peilej de a relata o poveste de viata si totodata de a povesti istoria muntelui.

Dar atunci, in timpul filmarilor, s-au petrecut acele accidente mortale care au adus Everestul in prim-plan, 15 persoane au murit in timpul unui singur sezon.

Breashears nu putea ignora catastrofa petrecuta la inceputul anului 1996. Teribila realitate cazuse ca o avalansa peste frumosul basm, tarand dupa ea toate imaginile idilice ale unei vacante la munte. Colosul, stralucind in soare, era de acum nu numai majestuos si puternic; dintr-o data, lumea aceasta aflata la aproape 9000 de metri inaltime incepuse sa capete trasaturi oribile.

“Everest, pisc nemilos” s-a numit filmul cand a inceput sa ruleze in cinematografe. Breashears nu a ocolit nefericitele evenimente, ci le-a inclus in naratiune, si cu toate ca accentul nu a cazut pe senzational, accidentul a influntat impresia generala asupra filmului.

Inceputul anului 1996 a reprezentat un moment semnificativ in ceea ce priveste intelegerea adecvata a Muntelui Everest si a ascensiunilor pe munti inalti, in general. In acel an, 30 de expeditii si-au ridicat corturile pe partea tibetana, dar si pe cea nepaleza. Alaturi de echipa IMAX isi manifesta interesul, printre altii, suedezul Göran Kropp. Acesta dadea o noua noua interpretare ascensiunilor montane *by fair means* - urcarea fara mijloace ajutatoare- avand in vedere ca venise din Suedia pana in Himalaya cu bicicleta.

In acelasi an, Japoneza Yasuko Namba a tinut sa intre in cartea recordurilor ca fiind cea mai in varsta persoana care a urcat Everestul, iar sotia unui milionar new-yorkez, o doamna din inalta societate, Sandy Hill Pittman, anunta cartea sa “Summits of my soul” (Varfuri ale sufletului meu), in care intentiona sa relateze impresiile culese in timpul ascensiunii pe cei mai inalti munti ai fiecarui continent. Doar Everestul mai lipsea de pe lista ei.

A intrat apoi in scena jurnalistul american Jon Krakauer. In articolul sau “Pe inatimi inghetate” (GEO, nr. 3/1998), a povestit in detaliu cum, din greseala in greseala, intamplari in aparenta

neînsemnate s-au acumulat până la un punct critic, ajungând la consecințe fatale, când cinci oameni au pierit într-o furtună cumplită, printre care și doi alpinisti experimentați, Rob Hall și Scott Fisher.

Pentru prima dată, marele public a înțeles, cu un sentiment nedefinit, între neînțelegeri și invidie, clatinând din cap cu respect, la ce chinuri se expun acești oameni care urcă pe jos Everestul, la poalele cărora au ajuns după un lung zbor. Despre Everest era însă vorba doar ca pretext. Krakauer a explorat în reportajul său mai mult metafora orgoliului oamenilor de la sfârșitul secolului al XX-lea, care urcă pe munte pentru "a sfâșia secretul morții și a arunca o privire dincolo de granițele a ceea ce este interzis".

Mai mare decât socul încercat în fata nerorocirii, a fost cel privind pe cei care se învârt în acea lume neospitalieră a aerului rarefiat. Aproape neobservat, Everestul a devenit terenul de joacă al turistilor aventurieri cu posibilități financiare însemnate. Agențiile de turism ofereau excursia montană pe Everest sub forma unui contract general, împreună cu garanția atingerii varfului. Toria costa aproape 65000\$, iar turistii capatau satisfacția de a se face remarcă într-un mod senzational. Muntele Everest a devenit astfel scena unor reprezentări de societate.

De la nenorocirea petrecută în 1996 a devenit foarte actuală discuția referitoare la întrebarea: "Ce înseamnă astăzi să urci muntele Everest?". Și, mai important chiar cine își poate permite să-l escaladeze? Guvernul din Nepal a decis, de multă vreme, să impună o garanție de 10000\$ pentru fiecare excursionist mai puțin abil în escaladare, posibilitățile financiare fiind decisive. În acest sens, nu este deloc neobișnuit ca serpașii să lege colțarii pentru ascensiune pe bocancii turistilor, pentru că ei singuri nu o pot face.

În această salbaticie, în care fiecare pas este o luptă pentru propria viață, nu se mai pune de mult problema responsabilității. În caz de maximă necesitate, turistilor le sunt asigurate, de la sine înțeles, medicamente de revigorare. Everestul descris de Krakauer este momentul unei totale nebunii. Peste 1200 de alpinisti au atins până acum varful. 175 au murit. Fiecare își trage după sine propria obsesie, fiecare folosește peretele de gheață ca pe un ecran al propriilor dorințe și viziuni, ca și cum ar fi vorba de o lume mai curată, în care contează numai ceea ce este esențial. O lume care permite un fel de izbăvire, ce pare să fie preferabilă vieții și mai ales vieții altora.

Cum altfel s-ar explica cadavrele cu fețe sfartecate, cu membre răsucite înghetate bocna, care presară potecile abrupte din gheață, și care le-au presarat totdeauna (numai că înainte nu erau arătate, cu atât mai puțin pe paginile duble, lucioase și colorate ale revistelor), Chiar și astăzi între alpinisti există o înțelegere tacită de a trece sub tăcerea morții, pentru a nu recunoaște ce înseamnă cu adevărat acest joc.

În încercarea de a învinge Everestul, și-au pierdut viața 175 de oameni. Mai mult de 1200 au ajuns pe varf și sunt și astăzi sănătoși sau au reușit să coboare cu bine, dintre aceștia mai multe sute sunt serpași. În ultimii ani numărul lor a crescut semnificativ. Este ca și cum nenorocirea produsă în 1996 ar fi atras și mai mulți alpinisti, printre care se aflau și amatorii de senzații macabre.

Alpinistii au identificat până acum 15 trasee diferite care conduc spre varful Everest. În fiecare sezon se organizează peste 250 de expediții ce intrunesc circa 500 de participanți; pe 23 mai 2001, 88 de alpinisti ajunși pe varf se bucurau de izbandă într-o destul de mare înghesuială.

Pe Everest au fost stabilite multe recorduri; între care cea mai rapidă ascensiune, în 16 ore și 56 de minute, reușita de serpasul Babu Chhiri. În 2003, tanara serpasa de 15 ani Ming Kipa Sherpa a stabilit recordul celui mai tânăr om ajuns pe Everest. În 2002 recordul celui mai bătrân alpinist ajuns pe Everest a fost batut de 2 ori, ultima dată de italianul Mario Curnis, în vârstă de 66 de ani.

Încă din anul 2000, slovenul Davo Karnicar a coborât pe schiuri în 4 ore și 40 de minute, pentru prima dată de pe varf până în tabare de bază, străbatând porțiuni acoperite cu gheață și stânci. Anul următor austriacul Stefan Gatt a repetat coborârea cu snow-board-ul.

Există 15 trasee diferite consemnate în istoria ascensiunilor pe Everest. Cu toate acestea două treimi din turiști urmează traseul Hillary-Tenzing prin Săua de Sud, considerată cea mai ușoară. Ceea ce nu înseamnă că acela care a urcat pe acolo este scutit de sete, dureri de cap, greață până la vomă și dificultăți de respirație, și de faptul că și în timpul de odihnă rezervele corpului se consumă neîncetat. La peste 7800 de metri, organismul nu mai are puterea să se regenereze.

Și dacă ascultăm atent descrierile alpinistilor, constatăm că acolo sus nu există nici măcar sentimentul de euforie. Betia înalțimii nu există, ci numai boala înalțimii, spune Reinhold Messner, care a urcat de două ori pe Everest, de ambele părți cu dificultăți mari de respirație, ultima dată și fără să poată să vadă aproape nimic, rătăcit prin zăpadă și ceață. “De satisfacție, nici vorba, iar iluminarea a fost absentă”, a mărturisit el mai târziu. “Sosirea nu a însemnat atingerea telului. Cel mai înalt munte al lumii nu este decât un punct, un punct de întoarcere care nu pune capăt nici efortului nici întrebărilor”.

Reinhold Messner se numără printre alpinistii care și-au scris amintirile legate de escaladarea Everestului. În mai 1978, împreună cu Peter Habeler, erau primii oameni care ajungeau pe varf fără tuburi de oxigen, într-o vreme în care nimeni nu știa care sunt urmarile în planul sănătății, și când nu puțini medici le prezisera sechele cerebrale pe viață, dacă nu chiar moartea. Doi ani mai târziu Messner era primul om din lume care urca singur, din Tibet, pe versantul de nord.

În concluzie nu se știe ce ne va rezerva cel mai înalt punct al lumii, Everestul, despre care nu știm sigur nici ce înălțime are, acest munte a fascinat mulți oameni și încă îi fascinează, dar va fascina și generațiile următoare.